

Szent Imre-Könyvek. *Tarczai György:* *Az Árpádház szentjei.* (Bpest. A Szent István-Társulat kiadása.) — *Révay József:* *Árpádok virága. Szent Imre herceg.* (Bpest. Franklin Társulat kiadása.) — *Harsányi Lajos:* *Az elragadott herceg. Szent Imre herceg életregénye.* (Bpest.) — *Gáspár Jenő:* *Isten leventéje.* Regény Szent Imre herceg korából. (Bpest. Palladis kiadás.) — *Harsányi Lajos és Tordai Ányos:* *Szent Imre-Emlékkönyv.* (Budapest. A Szent István-Társulat kiadása.) — *Nagy Gyula:* *Szent Imre herceg.* (Bpest. Szent István-Társulat kiadása.)

Szent Imre herceg jubileumi emlékezete a történelmi ráeszméltetés felújító tényén kívül gazdag ihletéssel szolgálja az irodalmat is. Gyors egymásutánban követik egymást a Szent Imre-könyvek, almanachok, díszművek, regényes életrajzok, mind a hódolat célzatával, más és más körű közönség igényének szemmeltartásával. Az alkalmoszerűség csak igen ritkán kedvező a művészi tárgy-látás és alakítás belső folyamatára. Ha alkotásra indít is, közben kisiklatja az alkotó tevékenységet s magából áradó sugalló erejét elveszítvén, a tárgy művészi szándéka helyébe, ettől idegen elvszerűséget iktat. A művészi érték e kockázatának veszélyét nem kerülhetik ki a most megjelenő munkák sem. Annál nagyobb a megnyugvásunk, ha azt tudjuk jelenteni, hogy a fönnebb jelzett könyvek az irodalmi értéktermés érdemével végezték jubileumi szolgálatukat.

Tarczai György (Divald Kornél) könyve mind kiállításában, mind pedig tartalmában, fölszerelésével gyönyörű műélvezetet és tanulságot

nyújtó remeklés. Nem gondoljuk, hogy ebben az irányban még magasabbra lehet jutni s többet lehet adni. A munkán látszik, hogy *Tarczai György*, az író, de mindenekelőtt *Divald Kornél* a magyar művészettörténet tudósa és rajongója dolgoztak. E kettő szinte versenyzett abban, hogy az Árpádház szentjeinek már régóta hiányzó monografiáját *így* írja meg s ezáltal lerója ennek a nagyszerű nemzedéknek már oly régóta járó műtörténeti és irodalmi adósságunkat. Számos, a magyar közönség előtt eddig ismeretlen kép vagy a szerző saját fényképfelvétele után újszerűen ható — külön ki kell emelni a Szent Jobb eddig legjobb fotográfiáját! — ábrázolás teszük lapról-lapra gazdaggá és változatossá a könyvet. *Tarczai György* munkájával teljesen tudományos célt kívánt szolgálni. Épen ezért csalódnai fog, aki a szentek életében szépirodalmat óhajt találni. Szigorú, néhol szinte ridegnek, stilisztikailag kissé nehéznek is tetsző tényyszerűséggel dolgozik, hogy mindig megtartsa a történeti elv súlyos mértékét. Így sikerül aztán elérnie azt, hogy az egyes szentek mögött történeti s főleg művelődéstörténeti háttérrel rajzol s a szentek életében saját koruknak egész szellemi összegezését, szinthezisét nyújtja. Hogy épen ez a sokirányú szempont milyen értékmagasságot és többletet ad *Tarczai György* könyvének, az onnan tűnik ki, ha végignézzük az előtte járt, ilyen szellemű munkákat, mint pl.: *Illyés András: Exemplum Speculum Vitae Christianae* 1694., magyarul: 1771.; *Esterás Pál: Szűz Mária Szombatja*, 1690.; *Régi magyar szentség*, 1695.; *Ungaricae Sanctitatis Indicia*, 1737.;

avagy az egyes monografiákat. Tarczai György könyve nemcsak műalkotás, hanem ugyanakkor középkori áhítatra emlékeztető legfinomabb tiszteltetés, a tudós és író lelken keresztül, annak az eszmének, amely e munkát létre hívta.

Révay József egészen eredeti felfogással dolgozza fel az «Árpádok virágának» Szent Imre hercegné életét. Formája: szépirodalmi, archaizált krónikás modor. Péter, somogyvári bencés apát, Szent László király megbízásából megírja Szent István és Szent Imre életét. Mind a két hősnek alakja tehát a krónikairó emlékezésén át lép szemléletünk elé. Esztétikailag sok finomság és termékenyítő lehetőség van e formában adva. Először is az adatok történelmileg biztos hiányában ezen az úton kitűnő lélektani megoldást nyer a legendáknak és egyéb emlék-anyagnak motívumként történő felhasználása. Az a tény, hogy a krónikairó Szent István és Szent Imre halála után írja meg anyagát, módot ad a perspektivikusabb látásra és összefoglalásra s viszont ez szinte magától kínálja a korrajz-alkotásnak ingerlő területét. A krónikás archaizmus, igaz, hogy nagyon stilizál s talán nekünk már egy kissé mesterkéltnek is tetszik, de bizonyos, hogy a tárgy naiv felfogásához esztétikailag szükséges kiegészítő koréret-elem, idő-hangulat megéreztetés és sejtetés. Ugyancsak a krónikás lélek-alkatnak a szerzőség alanyául való felvétele magától ejti el annak a követelménynek a vágyát, amely a könyv hőseiben valami mélyebb problémát avagy megvilágítást szeretne találni. Révay József könyvével szemben mindössze egy aggodalmunk van: Vajjon a szerkezet átfogó, tömörítő egysége nem szenved-e az epizódok, terhelő, szétbontó részlet-súlya alatt? Továbbá a figyelem osztatlansága győzi-e, bírja-e egyforma érdekléssel ezt a nagy tudással, de néhol bőbeszédű szélességgel ömlő áradatot,

amely oly sokfelé sodorja szét a főesemény történéseinek szárait? A könyv kiállítása a díszmunka minden szépségében pompázik. A díszeket *Jaschik Vilmos* festőművész-tanár előkelő ízlése tervezte és rajzolta.

Nagy nehézségek megoldásának feladatai előtt állottak *Harsányi Lajos* és *Gáspár Jenő*, akik a regény műformájában írták meg Szent Imre-életét. Akárhogy gondolkodjunk is a regényről, tekintsük azt deductive, a műfaj-elviség szigorúságában vagy a fejlődés-felfogásnak mai hullámzó határozatlanságában, egy bizonyos, hogy anyag — akár egy jellem avagy szenvedély sorsában, akár a kor időbeliségében legyen az adva — kell hozzá. S Szent Imre életének regényes alakítása épen e ponton ütközik szinte legyőzhetetlen akadályba. A legendák egy-két adatán kívül nincsen semmi anyagunk s ami van, az sem regényszerű.

Harsányi Lajos a problémát, mely onnan ered, hogy ez anyag nem futja ki a regényszerűségnek sem lélektani, sem cselekményes tartalmát, kitűnő művészettel úgy oldja meg, hogy a regény történéseit mindig belsőbb, lelkibb irányban finomítja el, a regény külső eseményeinek hiányát kitölti azzal, hogy Szent Imrét, az elragadott herceget szimbolikus távlatba emeli fel, úgy azonban, hogy alakja nem veszíti el az életszerűségét. Ezáltal az egész regény, melynek központjában Szent Imre fogadalmának hősi ténye áll, fölfelé haladó szerkezetet, s földi és égi világítást, ebben valami új atmoszferikus átváltást kap, amelynek transcendens, himnusz-szerű hangulata épen úgy hat, mint egy finom szimbolikus költeménynek a ritmus végső sodrából kioldódó, elemezhetetlen hullámzása. *Harsányi Lajos*, a kiváló modern katolikus poéta, a regényben sem tudja elszigetelni finom lírai színeit, lágy ornamentikáját, inkább hangulati nagy ellentétekkel festő, mint

lelki örvénylésekkel elemző készségét. Ez a lírai művészete segíti át a tárgyi nehézségeken s teszi képessé arra, hogy egy gyönyörű szimbolumban magasztalja fel «életregényének» nem annyira tartalmát, mint értelmét.

Gáspár Jenő a témában rejő akadályokon más úton jut keresztül. Ő is, mint Harsányi Lajos, igen szerencsésen befelé mélyíti anyagát; ő is szimbolikus beállítással, tehát a lelki történet többszörrel bővíti ki a történelem adatait. Harsányiban zártabb, történelmibb a cselekmény-sor, Gáspár rapszodikusabb, de egyes tényeket jobban kimélyít s kiemel. Harsányi szimbolumának szépsége az elragadtatás égi távolságából: mint az áteszményesülés örök magyarja ragyog. Gáspár szimboluma az áldozat ama földöntúli nagyságában fejeződik ki, ahogyan Imre herceg fogadalmával a magyarságnak lelki fényt s lelki ízlést adott és így alkotta meg az új magyar ideált. Gáspár Jenő, csakúgy mint Harsányi Lajos, mikor tárgyának szimbolikus megvilágításához ér, nem tudja levetni költői temperamentumát. Ezért lesz regénye telve lírai színnel, ízzel. Mondatai, főleg a nászétjtszakai részben, a lírai ritmus hangpompájában csengenek: átüt rajtuk a szimbolikus költő vonzó képzeletének minden gazdagsága. Mind a két regénynek önálló jegyű értéke az, hogy bár finoman érintik a hősük életregényéhez szükséges pogány és keresztény magyar világ összeütközéseit, de nem ezeken a már szinte agyonhasznált motivumokon, hanem Szent Imre lelkiségének új értelmén és célján építik fel a regény szellemét. Mindkét regény kiállítása ünnepies, ragyogó illusztrációktól ékes.

Gyakorlati célokat szolgál *Tordai Ányos* és *Harsányi Lajos* gondos érzékekkel szerkesztett Emlékkönyve. A kötet kiváló szónoktól szentbeszédeket, továbbá Szent Imrre vonatkozó újabb és régibb költeménye-

ket, énekeket, színjátékokat s a szentimrés ifjúsági mozgalmukra világító történeti összefoglalásokat tartalmaz. Az értékes és hasznos könyvből különösképen is kiválnak *Divald Kornél* tanulmánya Szent Imre ábrázolásáról és eréklyéiről, *Kemenes Illés* Szent Imre legendájának fordítása és *Tordai Ányos* eredeti felfogással s gazdag költőiséggel irt ifjúsági színjátéka.

Nagy Gyula Szent Imre herceg életét dolgozta fel eleven, színes stílussal, a gyakorlati hitélet céljaira.

A Szent Imre-könyvek eddigi kötetei az irodalomban és művészettörténetben a vallásos ihlet megnyilvánulásának szép és értékes gazdagságát jelentik. bs.

Keeskeméti Katona-Kiadványok. A Bánk bán költőjének szülővárosa a falai közt szívvel-lélekkel, pompás rendezésben megült évszázadi ünnepnek papiroson is maradó emléket kívánt állítani: két értékes könyvvel is áldoz nagy fia manesének. Mind a két kiadványt a Katona József-Kör alelnöke, Hajnóczy Iván dr. gondozta, ki a költőt s művét szolgáló irodalomnak régi, érdemes munkása s kinek a mi folyóiratunkban is nem egy, ebbe a tárgykörbe vágó jeles dolgozata volt olvasható.

Ő gondozta s látta el tömör és tartalmas utószóval a *Bánk bán* jubileumi emlékkiadását az 1821. évi princeps editio alapján. Ebben a formában most 33-ik ízben, s magában Keeskemét városában is harmadik kiadásban jelenik meg a dráma, melynek itt az egykorú kiadásával gondosan egyeztetett s csak a mai olvasó szeme kedvéért módjával modernizált helyesírású szövegét kapjuk.

Hajnóczy szerkesztette a Kör kiadásában közzétett *Katona-Emlékkönyv*-et is, mégpedig olyan szeretettel és rátermettséggel, hogy munkájában követnivaló példát állított az ily alkalmi kiadványoknak akárhányszor